

Кузнєцова Олександра Сергіївна, слухач
навчально-наукового інституту № 4
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем
психологічного забезпечення Національної
академії внутрішніх справ *Галустян О. А.*

ПРОФАЙЛІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЯК ЗАСІБ ВСТАНОВЛЕННЯ ПРОТИПРАВНИХ НАМІРІВ

Вирішення низки проблемних питань, що виникають в процесі боротьби з тероризмом та екстремізмом, потребують використання сучасних психологічних знань та розробок. Співробітники правоохоронних органів, що забезпечують охорону публічного порядку мають підходити до превенції терористичних актів комплексно, інтегруючи в свою роботу аудіо/візуальну психодіагностику. Оскільки традиційні формальні заходи, що здійснює правоохоронне відомство, більше направлені на пошук небезпечних предметів і речовин, ніж виявлення протиправних намірів особи чи групи осіб, вважаємо їх недостатньо дієвими для сучасних реалій. Виявити психологічні ознаки протиправних намірів людини може допомогти – профайлінг. Етимологія терміну походить від англійського «profile» – профіль, а сам термін означає систему спеціальних психологічних методик, застосування яких дозволяють оцінити ступінь достовірності отриманої невербальної інформації у міжособистісному спілкуванні [3; 1].

Вперше цей метод застосували в зоні реєстрації в ізраїльській авіакомпанії «Ель-Аль». В основі цієї концепції лежить думка про те, що кожна людина може виявитись терористом, а кожний предмет – вибуховим пристроєм або зброєю, тому всі заходи, що проводяться в рамках цієї технології, мають підтвердити чи спростувати дане твердження [3]. Цей досвід перейняли в США. Так у 160 аеропортах оперативним профайлінгом займається близько 3000 спеціалістів служби безпеки Транспортної адміністрації США по поведінковому профайлінгу пасажирів (Behavior Detection

Officers). Їх робота спрямована на оцінку «мови тіла» у вигляді мимовільної моторики і рухів, малюнків пересувань, взаємодії з іншими пасажирами і службовцями аеропорту, поліцією і службою безпеки, оцінюють «мікроемоції» за методикою американського спеціаліста Пола Екмана [2]. В Європі ж профайлінг-технології привернули до себе увагу після хвилі терористичних актів, що прокотилися по її території. У зв'язку з погіршенням криміногенної обстановки та проведенням антитерористичної операції на сході доцільно було б освоїти профайлінговий курс і українським поліцейським, особливо тим, які залучаються до охорони публічного порядку на концертах, футбольних матчах та інші заходи, де присутня велика кількість людей.

Сучасна концепція профайлінгу ґрунтується на створенні профіля людини, оскільки науковці доказали, що особи, які мають протиправні наміри характеризуються наявністю у них певних підозрілих ознак, що проявляються у зовнішності, поведінці, документах. Вивчення і систематизація даних ознак дає спеціалістам змогу створення профілю, який може кваліфікувати людину як потенційно небезпечну. Необхідно також підкреслити, що система профайлінгу дозволяє спеціалістам робити припущення щодо винуватості особи, реальна загроза може бути виявлена лише при особистому огляді людини чи її речей.

Дослідники стверджують, що профайлінгова підготовка повинна навчити спеціалістів цілісно (системно) сприймати та аналізувати невербальні та вербальні маркери, що вказують на психологічний стан та наміри суб'єкта [1].

В основі техніки профайлінгу лежать два психодіагностичні методи – метод спостереження (знаходити невідповідність за зовнішніми ознаками) і метод опитування (при спілкуванні спостерігати за реакцією та діями). Це включає: загальні ознаки: тонус м'язів, рухова активність, просторове положення відносно правоохоронця, контроль за поведінкою; вираз обличчя (міміка); жестикуляція (положення рук); мова, звуки, дихання; вазомоторні реакції: колір шкіри, слиновиділення, потовиділення, сльози [1].

Вищезазначені прояви допомагають поліцейському виявити наміри підозрілої особи. Адже встановлено, що особи, які виношують злочинні наміри, характеризуються певними

неконтролюючими суб'єктом станами, що неминуче буде проявлятися у її поведінці та фізіологічних реакціях. Це і симптоматика нервового (збудженого стану), ознаки афективної реакції на ситуацію, особливості брехливої поведінки. Звертають також увагу на злочинну поведінку – неадекватність психічного стану, неприродна, награні поведінка при контакті з працівниками поліції, відчуженість від навколишньої ситуації (синдром суїцидального терориста). Профайлер має спостерігати за динамікою поведінки підозрілої особи, яка при спілкуванні на певні теми може змінювати свою поведінку, вона стає більш напруженою, у неї з'являється явні прояви підвищеної тривожності та ознаки страху на обличчі [3].

А. Демкін стверджує, що при підготовці до протиправних дій особи (які не проходили спеціальної підготовки) будуть відчувати нервовий стрес, який проявиться у відповідних поведінкових реакціях [2]. Можна виділити наступні ознаки підвищеного нервово-емоційного напруження: тремтіння, напруга м'язів, гра жовнами; підвищена пітливість, яка не відповідає клімату; постійне озирання, оглядання оточення; часте поглядання на годинник або екран гаджета; віддалення від співробітників в уніформі; потирання долонь; метушливість; часті дотики рукою до обличчя або волосся; часте і награне позіхання; награний сміх, голосна мова; широко розкриті очі; покусання нігтів.

Також можна виділити ознаки злочинця або терориста, готового до виконання свого задуму, а саме: одяг не по сезону, не за розміром, не в стилі вигляду людини; випираючи частини одягу; рука, що постійно знаходиться в кишені або в сумці; дуже часте поглядання на годинник або екран гаджета; поплескування себе по одягу, обмацування одягу; скована застигла поза; рухи «як у робота», «як у солдата в строю»; «скляний» нерухомий погляд; розширені або сильно звужені зіниці; уповільнені або неадекватні реакції; ознаки недавнього зміни зовнішності (немає засмаги під збрити вусами, бородою).

Таким чином, імплементація техніки та прийомів профайлінгу у роботу поліції може принести позитивні результати по виявленню та попередженню протиправних діянь, у тому числі терористичних або екстремістських актів.

Список використаних джерел

1. Галустян О. Використання профайлінгу працівниками правоохоронних органів під час охорони громадського порядку / О. Галустян // Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи [Текст]: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С. 129 – 132

2. Демкин А. Поведенческий профайлинг для выявления потенциальных преступников и террористов среди пассажиров в США [Электронный ресурс]/ Режим доступа: <http://enures.dachadom.ru/profiling.shtml>– Назва з екрана.

3. Потеряхин О. Умолчание, как форма обмана в деловом общении [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://uandl.org>

3. Профайлинг – метод выявления лица, вынашивающего противоправные замыслы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.antey-group.ru/articles19.html>– Назва з екрана.

4. Шаповалов В. А. Методы психологической оценки достоверности сообщаемой информации: методическое пособие/ В. А. Шаповалов. – Киев: Освита України, 2016. – 168 с.